

ԿԵԴՐՈՒՆԵԿԱՆ ԳՆՐԸԿՈՒՄՆԵՐԸ

ԵՒ ՆՇԱԳԵՂՁԵՐՈՒ ԴԵՐԸ

Վեղորձական վարակումը բուսածնեբր թէ չին և թէ նոր օրերու բժշկութեան յզացումներէն են, և շատ իբրևամբ: Ասով կը հասկնանք մարմինին ո և է մէջ անկիւնը բոյն գրած մանրէներ, որոնք կը մանեն և կամ իրենց թոյնեբր կը գրկեն արեան մէջ, և կը պատճառեն զանազան տեսակ հիւանդութիւններ, որոնց կարգին յոգատապը և յոգացաւը (սոմաթիզմը) առաջին շարքերուն վրայ կ'իջնան: Ժամանակակից բժշկական գրականութիւնը այս խնդիրին լուսարանութեան մէջ, շատ բան կը պարտի փրօֆ. ֆոյնիէրնի (Fouynton) հին աշխարհի մէջ, իսկ նոր աշխարհի մէջ, փրօֆ. Բօզէնայի և Պիլլինկսի և. զեքսզանցապէս ամերիկեան բժշկութիւնն ու ժամանակութիւնը յատկապէս ներն են եղած այդ ուղղութեամբ:

Կեղորձական վարակումի բոյններ են բերանը, բիւր, գանկի, բիւ, երկու ոսկորներու պարապ խողոցները (sinus), ակունները, լինդերը, մազմապարկը, արգանդը, կուրաղին, հաստ աղիքները, շագանակագլղը (prostate), սրբանը և այլն: Զաւի զզացումը մեծագոյն արտայայտութիւնն է, բնութեան աճականը, այդ թունաւորումներուն զէմ. յետոյ կուգան սրտի, երիկամունքներու և ուրիշ կենսական գործարաններու վատասեբումը:

Կեղորձական վարակման կարեւոր բոյններ կը կազմեն մանուսանդ նշագեղղները (tonsil, amygdal, պատէմճիկ) որոնց սերակապակցութիւնը սոմաթիզմի կարգ մը պարագաներուն հետ, սեւ տարակոյսէ վեր է: Ասով բոսէ չուզուիք անշուշտ թէ բորբոքած նշագեղղները սոմաթիզմի միակ ազդեբն են: Ամէն թարախային ու միքրոպոյսին վարակում նոյնքան կարեւոր է, մարմինին որ մասին մէջ որ ալ լինի: Շատ տեսակ մանրէներ գործն զեր ունին սոմաթիզմին մէջ: Բայց ևս կ'ուզեմ շեշտել նշագեղղներու կատարած գերին մասին:

Ամերիկայի մէջ հազուադէպ է որ մարդ նշիկներու բորբոքում ունեցած չըլլայ, անշուշտ կլիմայական քմայքոտ ու յարափոփոխ պայմաններու հետեանքով: Թուրքիոյ մէջ, ո՛չ այնքան աչքատու, բայց նորէն կը տեսնէինք նշիկներու սոփորական բորբոքումներ և երբեք կամ քիչ անգամներ կը մտարեբէինք սոմաթիզմ և սրտի ներքնաթաղանթառայ (endocarditis): Ամերիկայի մէջ անոր տեսքը, մանաւանդ պարբերական բորբոքումները շատ անհանդիստ կ'ընեն և նթական ապագայի տեսակէտէն, մանաւանդ մանկանց մէջ, որոնց քով

առանց յօդատույ յառաջ բերելու, ուղղակի սիրաբ նշաւակ կը լինի և անփոխարինելիօրէն կը մնասուի: Մէյօ (Mayo) եղբարց նշանաւոր քլինիկներու մէջ, նշագեղձերը երկու դասակարգի բաժնուած են. — փոքրերը, որոնց մակերեսային քննութիւնը իբրև թէ անփնաս լինելնին կը ցուցնէ: Խոշորացածները, որոնք ուղղակի բերնին մէջ ցցուած կ'ըլլան, և որոնց համար կը յանձնարարուի կտրել հանել: Թերևս ականջակոկորդային մասնագէտին համար այս դասաւորումը յարմար թուի, սակայն վարակումի տեսակէտէն հակառակը ճիշդ է: Պզտիկ նշագեղձերը թաղուած են հիւսկէններուն խորը և շատ անգամ դժուար կամ գրեթէ անկարելի է գիտնալ իրական կացութիւնը, թէև իրենց այդ դիրքով թոյներու ծծումը կամ մանրէներու արեան մէջ անցքը աւելի դիւրին կը լինի: Եղբարակացութիւնը յայտնի է. խոշոր կամ պզտիկ՝ վարակուած ըլլալէ չեն դադրիբ, կրնան բնաւ նչղութիւն չտալ, կամ հազիւ տարին անգամ մը թեթեւ փողացաւ մը պատճառել, ինքնին համեստ ու անփնաս, բայց հոգ է որ շան գլուխը թաղուած է...

Կեդրոնական վարակումներու և ուսմաթիզմի սերտօրէն կապակցութեան ո՛չ մէկ տարակոյտ: Փաստերը պերճախօս և ակընբախ են ժամանակակից բժշկական գրականութեան մէջ:

Ռօմաթիզմով դիմող հիւանդ մը ուրեմն կը պահանջէ հեքոտ ու մանրազննին քննութիւն, որ յաճախ երեւան կը հանէ վարակումի աղբիւրը այն բազմաթիւ պարագաներուն մէջ, զորս սովոր ենք կազմուածային կանխատրամադրութեան (diathèse) վերագրել:

Այս տողերը գրողը 1914էն ասդին, Սեբաստիա, պատերազմի տարիներուն, քրոնիկ վիճակով սկսուած յօդատույէ կը տառապէր: Ատկէ տարի մը առաջ Ձէնկիլէր (Եալովա) թեթեւ փողացաւ ունեցայ: Մտքէս իսկ չէի անցուցած որ իմ բորբոքած նշագեղձերը յօդատույիս պատճառն էին, մինչև այն ատեն, երբ սկսայ վերահասու լինիլ նորագոյն բժշկական պրպտումներու: Ամերիկա գալէս վերջ, քանի մը տարուան վարանումներէ յետոյ, կ'որոշեմ վերջապէս անոնց մահազմեծը գրել: Եւ ի՞նչ ըսիլ, որ իմ պզտիկ «խեղճ նշիկներս» որ տարին մէկ հեղ կէս ժամ իսկ չէին չեղեր զիս, դուրս պոռթկացին իրենց մէջ կուտակուած թարախը որ հարիւրաւոր մարդեր պիտի կարենար թունաւորել: Ատկէ ասդին է որ ես այսօր բուժուած կըզգամ ինքզինքս, յօդերս այլևս չեն ուռիբ, եւ հարիւրին 90 նպասոււորուած եմ, հակառակ որ այնքան քիչ ատեն անցած է...

(Ուստըր)

ԲՏ. ԳԵՂԱՄ ՍԵՐՈՐԵԱՆ